

OSMANLI TARİHİNİN İLK DEVRELERİNE ÂİD BAZI YANLIŞLIKLARIN TASHİHİ

Ord. Prof. İ. HAKKI UZUNÇARŞILI

Osmanlı tarihinin bilhassa onbeşinci asır ortalarına kadar olan kısımlarındaki bazı olaylar ile şahıslar hakkında verilmiş olan malûmatın bir kısmı tetkiksiz gelişi güzel yazıldıkları için hatalıdır. İlk yapılan bir yanlışlık sonraki tarihlerde de aynen tekrarlanmıştır; bundan dolayı Osmanlı tarihinin bu ilk kısımları çok dikkatli olarak incelenmeli, kitâbe, meskûkât, vakfiyelerle Bizans, Venedik, Ceneviz ve diğer kaynaklardan istifade edilerek yazılmalıdır. Ben bu yanlışlıklardan bazılarını, Kurumumuzun mecmuası olan *Belleten*'deki makalelerimle gösterdim¹; sonradan görülenler de bu tertip üzere yayınlanacaktır. Bu makalemizde *Timurtaş Paşalar*, MİHALOĞLU MEHMED Bey'in *Tokad*'da hapsinin sebebi ve BİRİNCİ MURAD'ın kızı ve Karaman oğlu ALAEDDİN ALİ BEY'in zevcesinin ismi hakkındaki tetkikat ve bir de Çelebi MEHMED'in validesi hakkındaki tetkik neşrolunmaktadır.

I

ONDÖRDÜNCÜ ASIR SONLARI İLE ONBEŞİNCİ ASIR BAŞLARINDA YAŞAMIŞ OLAN TİMURTAŞ PAŞALAR

Osmanlı devleti hizmetinde bulunarak bu tarihlerde yaşamış olan üç TİMURTAŞ'tan bilhassa ikisi (Kara ve Sarı Timurtaş Paşalar) tarihteki rolleri ve isim benzerliği dolayısıyla birbirine karıştırılmış ve bu suretle tarihlerin birbirilerinden nakilleri aynı karışıklığı devam

¹ Belleten numara 9, Osmanlılarda ilk vezirlere dair mütalea; Belleten 10 da Çelebi Mehmed tarafından verilmiş bir temliknâme; Belleten sayı 17-18, tuğra ve pençeler; Belleten 19, Gazi Orhan Bey vakfiyesi; Belleten 20, Çandarlızâde Ali Paşa vakfiyesi; Belleten 34, Gazi Orhan Bey'in hükümdar olduğu tarih. Belleten'de bundan sonra çıkacak makalemizde Çelebi Mehmed kızı Selçuk Hatun kiminle evlendi?

ettirmiştir; bunun da sebebi, tarihî olayların tetkiksiz nakledilmesi, vakfiye, kabir kitabeleri ve diğer o asra âit kaynakların tetkik edilmeşiştir.

Ondördüncü asrın ikinci yarısında ve GAZİ HÜNKÂR BİRİNCİ MURAD zamanında Osmanlı devletinin büyümesinde mühim hizmetleri olan Timurtaş paşalardan birisi, KARA TİMURTAŞ PAŞA diye meşhur olan zattır. Aslen Türk olan KARA TİMURTAŞ PAŞA'nın babasının adı ALİ olup onun da babası ERTUĞRUL ve OSMAN GAZİ'nin silâh arkadaşlarından ve boy beylerinden olan AYKUD ALP'dir². ALİ BEY, OSMAN GAZİ zamanında 708 h 1308 m de *Abulyund* gölündeki *Alyos* adasını zabtetmiştir.

KARA TİMURTAŞ BEY'i BİRİNCİ MURAD zamanında³ ve Rumeli fütuhatında ümeradan olarak ilk defa 768 h 1366 m de *Balkan dağı* eteklerinde ve *Tunca nehri* kenarındaki *Kızılağaç yenicesi ile Yanbolu*'nun⁴ zabtındaki başarısıyla tanımaktayız. TİMURTAŞ BEY daha sonraki hizmetleri sebebiyle LALA ŞAHİN PAŞA'nın yerine beylerbeyi yani ordu kumandanı olmuştur; hangi tarihte beylerbeyliğe getirildiği sarıh olmayıp 774 h 1372 m 778 h 1376 ve 790 h 1388 olarak muhtelif tarihlerde gösterilmektedir; fakat Neşrî tarihinin kaydından beylerbeyi LALA ŞAHİN'in 1388'deki Ploşnik mağlûbiyetinden sonra o makamdan alınarak yerine KARA TİMURTAŞ PAŞA'nın tâyin edildiği anlaşılmaktadır; Müneccimbaşı ise TİMURTAŞ PAŞA'nın Ploşnik'de mağlûp olduğunu beyan etmek suretiyle bunun bu tarihten evvel LALA ŞAHİN'in yerine tâyin olunduğu kanaatindedir⁵. 6 Temmuz 1387 tarihinde Ceneviz murahhaslariyle yapılan ticaret muahedesinde BİRİNCİ MURAD'ın sarayında ve pâdişahın yanında serazenlerden HAN SAN PAŞA (Cassano Pasa) ile TİMURTAŞ (Tamutassio)'ın bulunduğuna göre⁶ TİMURTAŞ PAŞA, belki bu tarihte beylerbeyi olarak bulunmuştur. Muahede imzasında pâdişah'ın yanında bulunması herhalde

² Hayrullah Efendi (c 4 s. 62) yanlış olarak KARA TİMURTAŞ PAŞA'yı SAMSA ÇAVUŞ'un oğlu olarak gösterir.

³ RUHİ, Tarih-i Âl Osman'ında KARA TİMURTAŞ PAŞA'nın YILDIRIM BAYEZİD'in halası olduğunu ve MURAD'ın Rumeli'ye geçişinde BAYEZİD ile beraber *Bursa*'da kaldığını yazmaktadır.

⁴ *Kızılağaç yenicesi* veya *Yenice Kızılağacı*, *Edirne*'nin bir menzil kuzey-doğusunda olup onun da kuzeyinde *Yanbolu* vardır.

⁵ Müneccimbaşı c 3. s. 301.

⁶ *Archivio di Stato Materie Politiche mazzo X Notices et extrais XI. 59*

nüfuzlu bir mevkide bulunduğunu, ihtimalki beylerbeyi olduğunu göstermektedir.

Timurtaş Paşa'ların tercümeihallerini yazmak mevzuumuz haricinde olup esas maksadımız tarihlerde birbirine karıştırılan Timurtaşları ayırdetmek olduğundan KARA TIMURTAŞ PAŞA'nın hizmetlerine kısaca temas edip geçeceğiz.

KARA TIMURTAŞ PAŞA 782 h 1380 m de *Pirlepe*, *İştib* ve *Manastr*'ı aldı, *Karheli* taraflarına kadar akın yapıp sonra *Vodine* ve *Katerin* kasabalarını aldı, ertesine sene *Hersek* ve *Bosna* taraflarına akın yaptı. Karamanoğlu ALÂÜDDİN BEY'in Osmanlıların Hamidoğlu'ndan satın aldığı yerlere tecavüzü üzerine o tarafa yapılan seferde Rumeli askeriyeye beraber KARA TIMURTAŞ PAŞA da bulundu; büyük gayret ve fedakârlığı görülerek muzafferiyetin temininde âmil oldu ve beylerbeyiliğine ilâve suretiyle vezirlik de verildi.

İşte tarihlerimizde bundan sonra Timurtaşlar birbirine karıştırılıyor; çünkü bu tarihte KARA TIMURTAŞ PAŞA'dan başka birisi *Kütahya*, *Işıklı* ve *Sandıklı* havalisi muhafızı SARI TIMURTAŞ PAŞA ile *Sivrihisar* ve *Sakarya* tarafları subaşı olan diğer bir Timurtaş bey vardır.

1389 de MURAD HÜDAVENDİGÂR *Kosova* muharebesine giderken *Anadolu*'daki yerlerin muhafazasına SARI TIMURTAŞ ve SUBAŞI TIMURTAŞ ile beraber diğer üç muhafız daha bırakılmıştır⁷. KARA TIMURTAŞ PAŞA, beylerbeyi sıfatıyla tabii olarak *Kosova* muharebesinde bulunmuştur⁸. Muharebeden sonra hükümdar olan YILDIRIM BAYEZİD'in emriyle *Kıratova* madenlerinin zabtına memur edilerek orasını almıştır⁹.

⁷ "Sultan Murad Gazi niyet-i gaza deyip *Gelibolu*'dan geçmeğe azmedip *Anadolu*'da biş (beş) mütemed bahadır erbey kodu. Biri TIMURTAŞ PAŞA ki *Işıklı* ve *Sandıklı* ve *Kütahya* vilâyetine emir idi; ikincisi FIRUZ BEY ki *Engürü* sancağını yerdi; üçüncüsü TIMURTAŞ SUBAŞI ki *Sivrihisar*'a ve *Sakarya* kenarına hâkimdi; dördüncü KUTLU BEY kim *Eğridir* subaşı idi; beşinci KOCA BEY ki *Akşehir* subaşı idi" *Neşri* s 246, 247.

⁸ *Feridun Bey Münşeati* c. 1. s 112, *Tacüttevarih* c. 1, s. 118; *Münecimbaşı* c 3 s. 303. Hammer tarihinde *Kosova* muharebesinde TIMURTAŞ'ın bulunduğu gösterilmiyor. Hammer, *Anadolu*'da bırakılan SARI TIMURTAŞ PAŞA'yı KARA TIMURTAŞ PAŞA zannederek karıştırıyor (c. 1, s. 242).

⁹ *Münecimbaşı* c. 3 s. 303, 307, *Behiştî* s. 6 (Kütüphanemizdeki nüsha) *Tacüttevarih* c, 1, s, 126.

Rumeli'deki durumu yoluna koyan BAYEZİD, 1390 da Anadolu'ya geçip *Bursa*'da hazırlık yaptığı sırada, KARA TİMURTAŞ PAŞA'yı da davet ederek *Alaşehir* ile Ege tarafındaki Anadolu beylerinin memleketlerinin işgalinde bulundu. Karaman seferinden sonra (1391) Pâdişah *Ulah* yani *Eflâk* tarafına giderken KARA TİMURTAŞ PAŞA da sefere iştirak etti; Anadolu'da da merkezi *Ankara* olmak üzere bir beylerbeyilik ihdas edilmesi üzerine bu beylerbeyilik de SARI TİMURTAŞ PAŞA'ya verildi (1392 veya 1393).

İstanbul'un birinci muhasarası KARA TİMURTAŞ PAŞA'nın teşvikiyle yapıldı¹⁰. 1396 daki *Niğbolu* muharebesinde Beylerbeyi KARA TİMURTAŞ PAŞA'yı görmüyoruz; *Feridun Bey Münşeati*'na göre bu tarihte Rumeli Beylerbeyisi FIRUZ PAŞA'dır. Bu FIRUZ PAŞA Ankara muharebesinde de Rumeli beylerbeyisi olarak bulunmuş ve TİMUR'a esir düştükten bir müddet sonra -ihtimal ki BAYEZİD'i muharebeye teşvik etmesinden dolayı- katledilmiştir¹¹.

KARA TİMURTAŞ PAŞA daha sonra ihtimal ki tekaüd olarak *Bursa*'ya çekilmiş ve Ankara muharebesinde bulunmayarak 806 ramazan ve 1404 Mart'ta vefat edip *Bursa*'da namına mensub camiinin haziresine defnolunmuştur. Kabir kitabesindeki *Melik ül Ümera* kaydı son hizmetinin beylerbeyilik olduğunu göstermektedir.

* * *

Yine MURAD HÜDAVENDİGÂR zamanında *Kütahya*, *Sandıklı* ve *Işık* emiri olan SARI TİMURTAŞ PAŞA'ya gelince: Bu zat, yukarıda söylediğimiz gibi, YILDIRIM BAYEZİD tarafından merkezi *Ankara* olmak üzere yeni ihdas edilen Anadolu beylerbeyiliğine tâyin edilmiş, Candaroğullarından *Çankırı*'yı almış, *Niğbolu* muharebesinde bulunmuş ve daha sonra *Ankara*'da eyalet merkezinde bulunduğu sırada Karamanoğlu ALÂÜDDİN BEY'in gönderdiği kuvvetlerin baskısına uğrayarak yakalanıp *Konya*'ya götürülmüştür.

YILDIRIM BAYEZİD, Karaman'oglunun bu tecavüzü üzerine o tarafa sefere hazırlanırken, ALÂÜDDİN BEY, TİMURTAŞ PAŞA'yı serbest bırakıp kendisine ikram ettikten sonra iki taraf arasını bulmak için bir sefaret heyeti ile beraber BAYEZİD'in yanına göndermiştir; fakat BAYEZİD,

¹⁰ *Aşık Paşazade s. 65; Neşri s. 324; Tacütevarih c. 1, s. 142.*

¹¹ Timur, Ankara muharebesinden sonra bir müddet *Kütahya*'da oturup batı Anadolu'ya hareket etmek üzere yola çıkarak *Altıntaş* nahiyesine gelince Esreyaka yani karşı taraf Rumeli Beylerbeyisi HOCA Firuz'ı katletmiştir (*Şerefeddin Yezdi*)

ALAÜDDİN BEY'in sulh teklifini kabul etmiyerek onu mağlûp ve esir ettikten sonra, bizim tarihlere göre TİMURTAŞ PAŞA'ya teslim etmiş ve o da intikam alarak öldürmüştür (800 h 1397 m)¹². İşte tarihler isim benzeyişi sebebiyle KARA TİMURTAŞ PAŞA ile SARI TİMURTAŞ'ı karıştırmışlar ve bu Anadolu Beylerbeyisi SARI TİMURTAŞ PAŞA'yı, KARA TİMURTAŞ PAŞA zannetmişlerdir. *Divriği, Darende, Malatya, Behisni* ve *Kemah*'ın alınması hususunda SARI TİMURTAŞ'ın hizmeti görülmüştür.

Ankara muharebesinde TİMUR'a esir düşen bu Anadolu beylerbeyisi SARI TİMURTAŞ PAŞA'dır. Yirmi senedenberi o havalide emir ve sonra beylerbeyi olan SARI TİMURTAŞ PAŞA'nın *Kütahya* kalesinde külliyetli hazinesi ve mücevheratı, TİMUR tarafından elde edilerek askere tevzi edilmiştir; hattâ TİMUR, buna, bu kadar serveti saklayacağına asker toplayarak pâdişahının yoluna niçin harcetmedin? demesi üzerine SARI TİMURTAŞ, benim pâdişahım yeni türemiş bir hükümdar değildir ki ümerasının mallarına muhtaç olsun sözleriyle mukabelede bulunmuştur.

TİMUR'un 1402 de memleketine dönmesini müteakib Osmanlı şehzadeleri arasındaki saltanat mücadelelerinde İSA ÇELEBİ tarafında bulunan SARI TİMURTAŞ PAŞA, ÇELEBİ MEHMED ile İSA ÇELEBİ arasında birinci defa vuku bulan *Ulubad* muharebesinde İSA ÇELEBİ mağlûp olarak kaçtığı sırada SARI TİMURTAŞ PAŞA da kaçarken adamlarından birisinin kendisini yaralayıp atını alıp kaçması ve arkadan yetişen MEHMED ÇELEBİ adamları tarafından yakalanması üzerine, ÇELEBİ MEHMED tarafından, EYNE SUBAŞI'ya bedel katledilmiştir¹³.

¹² ŞILDBERGER, BAYEZİD'in Karaman seferinde maiyyetinde bulunmuş, yakalanan ALAÜDDİN BEY'in BAYEZİD'le münakaşadan sonra katledildiğini yazdığı halde onu öldürenin adını yazmamıştır. BAYEZİD, Karamanoğlu'nu kimin öldürmek istediğini sormuş ve bunu iki defa tekrar ettiği halde kimse cevap vermemiş; üçüncü defa tekrar sorması üzerine oradan birisi kalkarak ALAÜDDİN'i alıp götürerek öldürmüş ve sonra BAYEZİD'e gelip öldürdüğünü söylemiş, BAYEZİD de müteessir olarak Karamanoğlu'nu öldüreni aynı yerde öldürtmüştür. ŞILDBERGER bu hikâyeyi naklettikten sonra "Beylerden biri BAYEZİD'in gazabını tahrik etse, müşarunileyh de katlini ferman buyursa bu emri ifa etmemek ve padişahın hiddeti zail oluncaya kadar beklemeli"dir demektedir. Ona göre ALAÜDDİN'i katleden TİMURTAŞ PAŞA değildir.

¹³ SARI TİMURTAŞ mağlûp olup kaçarken, maiyyeti adamlarından birinin atı vurulup yaya kaldığını görünce acıyarak kendi atının terkisine almış, fakat daha ev-

Kabri Bursa'da *Çakır Hamamı* civarında olup yol açıldığı sırada mezarı muhafaza olunarak kabri bir âbide halinde muhafaza edilmiştir.

Bu iki Timurtaş Paşa'dan başka yine BİRİNCİ MURAD zamanında *Sivrihisar* ve *Sakarya* taraflarının muhafızı olan bir üçüncü TIMURTAŞ SUBAŞI vardır. Bu TIMURTAŞ SUBAŞI, vezir-ia'zam ÇANDARLIZÂDE ALİ PAŞA'nın kölesi olup ümeradan olarak hizmet etmiş ve sonra Emir-i Kebir unvanıyla büyük ümera arasında bulunmuştur.

Bu TIMURTAŞ'ın 810 Receb ve 1407 Ocak ve 820 Muharrem 1417 Şubat tarihli iki vakfiyesi vardır¹⁴. Birinci vakfiyesinde: من امراء والا كابر تيمورناش بك بن عبدالله عتيق المرحوم المغفور على پاشا (Min ümerâ-i vel ekâbir Timurtaş Bey bin Abdullah atik ul merhum ül mağfur Ali Paşa) kaydiyle kendisinin ALİ PAŞA'nın kölesi olduğunu göstermiş, ikinci vakfiyesinde de:

==“Emir-i kebir Muinüddin Amir Kibir Me'in el din Tيمور تاش بن عبدالله Timurtaş bin Abdullah” diye büyük emirlerden bulunduğu tasrih edilmiştir. Vefatı 1428 tarihinden sonradır. Bu vakfiyesinde efendisi Ali Paşa'nın biraderi İBRAHİM PAŞA şahidler arasında bulunmaktadır.

II

MURAD HÜDAVENDİGÂR KIZI VE KARAMANOĞLU ALÂÜDDİN BEY'İN ZEVCESİNİN ADI NEDİR?

Tarihlerimizde Osmanlı Pâdişahlarının zevceleriyle diğer bir hükümdarla evlendirilen kızları çok zaman asıl adlarıyla zikredilmiyerek *Devlet Hatun* veya *Sultan Hatun* gibi hükümdar ailelerine

vel canını kurtarmak isteyen uşak TIMURTAŞ'ı yaralayarak yere attıktan sonra atla beraber kaçmıştır. Yaralı olarak ÇELEBİ MEHMED'in adamlarının eline geçen SARI TIMURTAŞ, ÇELEBİ'nin yanına getirilmiş ve ÇELEBİ'nin kumandanı olup harbde maktul düşen İĞNE BEYE bedel katledildikten sonra başı EMİR SÜLEYMAN ÇELEBİ'ye gönderilmiştir. Bursalı BELİÇ *Güldeste*'sinde ve GAZZİ ZÂDE *Ravzat ül Müflihun*'da DEMİRTAŞ PAŞA'nın saltanat mücadelelerinde İSA ÇELEBİ tarafından bulunarak 805 h 1403 m de ÇELEBİ MEHMED tarafından katledildiğini yazmaktadırlar. MEHMED ÇELEBİ ile İSA ÇELEBİ arasındaki muharebenin tarihi sarih olmadığından bunların gösterdikleri tarih şüphelidir; vekayii tetkikine göre bunun daha sonra olması icab ediyor.

¹⁴ Vakıflar umum Müdürlüğü mücedded Rumeli ikinci defter 1282 başlar, s. 259 ve mücedded Anadolu sani s 7. Birinci vakfı *Hayrabolu*'da, ikincisi *Edirne*'dedir.

mahsus elkab ile zikrolunduklarından dolayı ¹⁵ asıl adlarının ne olduğu bazan bilinmemektedir. İşte bu kabilden olarak MURAD HÜDAVENDİGÂR'ın Karamanoğlu ALAÜDDİN BEY'e tezvic ettiği kızının elkabı da *Larende* (Karaman) daki medresesi kitabesinde *Sultan Hatun* diye hâkedilerek asıl adı gösterilmemiştir¹⁶. Feridun Bey Münşeati bu hanımın ismini *Nefise Sultan* diye göstermiş olduğundan şimdiye kadar öyle tanınmıştır¹⁷.

Karaman hükümdarı ALAÜDDİN BEY, HALİL BİN MAHMUD Bey'in oğludur; biraderi SEYFÜDDİN SÜLEYMAN BEY'in *Larende* yani *Karaman*'da -çünkü o tarihlerde *Larende* Karaman beyliğinin merkezi idihükümdar bulunduğu sırada Alaüddin Bey *Konya*'da bulunuyordu. Biraderi ve aile reisi SEYFÜDDİN SÜLEYMAN BEY'in haricî teşvik neticesinde ¹⁸ bazı Karaman beyleri tarafından desise ile 763 h 1361 de katledilmesi üzerine ALAÜDDİN BEY o tarihte Karaman hükümdarı olmuştur ¹⁹. Bundan başka ALAÜDDİN BEY'in 766 Cemaziyelevvel ve 1365 Ocakta Karaman hükümdarı bulunduğu *Larende*'deki Mevlevihaneye yapmış olduğu vakfından anlaşılmaktadır ²⁰. Bundan dolayı ALAÜDDİN BEY'in hükümdarlığı tarihi 1361 den başladığı anlaşıldığından vekayiin buna göre tetkiki icabetmektedir.

ALAÜDDİN BEY'in, MURAD HÜDAVENDİGÂR'ın kızını hangi tarihlerde aldığı sarih olarak malûm değildir. Münşeati'taki kayda göre Alaüddin Bey, SULTAN MURAD'ın kızına talib olarak ABDÜLVEHHAB

¹⁵ *Neşri* 204, 232, *Aşık Paşazâde, Sahaif ül ahbar c. 3 s. 298; Hayrullah Efendi c. s. 4, s 57, 64, 65, 66* Kastamonu'da Sultan Hatun kitâbesi (*Kastamonu Tarihi Talât Mümtaz s 139*) Bursa'da Çelebi Mehmed'in validesinin Devlet Hatun (*Tarih-i Osmani Encümeni mecmuası sayı 8. s. 509*) ve Sinop'ta Süleyman Paşa kerimesi Sultan Hatun türbesi, Candaroğlu İsmail Bey'in validesinin vakfiyesinde *Devlet Hatun Vakıflar Umum Müdürlüğü* numara 582 s. 158.

¹⁶ *Karamanoğulları hakkında vesaik-i mahkûke, Tarih-i Osmani Encümeni mecmuası sene 2 s. 161* (Halil Edhem)

¹⁷ *Feridun Bey Münşeati c. 1, s. 104* Arapça nikâh hutbesi.

¹⁸ *Şikâf Karaman tarihi 1946 tab'ı s. 89, 90.* SEYFÜDDİN SÜLEYMAN, Eretnaoğlu GİYASÜDDİN MEHMED BEY'in teşvikiyle öldürülmüştür.

¹⁹ *Tarihî Takvim Nur-ı osmaniye nüshası 3080 de 857 tarihi esas olmak üzere "Süleyman Bey vakiasından ve Alaüddin Bey cülusundan beru doksan beş yıldır" kaydı Alaüddin Bey'in 762 h 1360 da hükümdar olduğunu gösterir. Prof. OSMAN TURAN tarafından neşredilen Tarihî Takvim'de de Alaüddin'in cülüsü bir sene farkla 763 h 1361 dir. Ben sonraki tarihi koydum.*

²⁰ *Vakıflar Umum Müdürlüğü vakıf defteri numarası 579, s. 357 ilâ 361* bundan başka ALAÜDDİN BEY'in 769 tarihli bir vakfiyesi daha vardır.

adında bir elçi ile nâme -tarihi yoktur- ve hediyeler ve nikâha vekil olarak memleketinin en yüksek âlimlerinden Mevlâna *Muslihuddin*'i yollamıştır. ALAÜDDİN BEY'in isteğine muvafakat olunarak 783 ramazan 1381 Aralıkta ÇANDARLI HALİL EFENDİ tarafından nikâhları yapılmıştır ²¹.

Tetkikat neticesinde nikâh tarihinin yanlış olduğu anlaşılıyor; çünkü Münşeât'a göre nikâh akdi 1381 Aralık ayına tesadüf etmektedir; halbuki aynı senede ALAÜDDİN Bey'in zevcesi olan SULTAN MURAD'ın kızı tarafından *Larende*'de yaptırılmakta olan Hatuniye medresesi tamamlanmıştır ²². 1381 senesinin kış ayında nikâh yapılarak yine aynı sene kış ortasında gelinin *Karaman*'a gitmesi ve bir medresenin tamamlanmasına mantıkan imkân olmadığından nikâh tarihini 1381 den haylı sene evveline kadar götürmek zarureti vardır. *Camüddüvel*'de Velimenin 778 h 1376 olduğu gösteriliyor ki şimdilik doğrusu belki budur ²³.

Bu mütalâalardan sonra Karamanoğlu ALAÜDDİN BEY'in zevcesi sultanın adını gösterelim:

Başvekâlet arşivindeki tetkikatım esnasında 387 numaralı *Karaman ve memalik-i rum* tahrir defterinde MURAD HÜDAVENDİGÂR'ın kızının adı MELEK HATUN olarak gösterilmiştir. Buradaki kayıta: *وقف مدرسه ملك خاتون بنت سلطان مراد بن اورخان بن عثمان غازى* *Vakf-ı medrese-i Melek Hatun binti Sultan Murad bin Orhan bin Osman Gazi der nefsi Larende* ve *وقف تربة خاتون و مدرسه* ve *Vakf-ı türbe-i hatun ve medrese-i mezkûre benâm hatuniye* denilerek medrese ve türbe yaptıran ve bunlara vakıf tahsis eden hatunun Murad Hüdavendigâr'ın kızı *Sultan Hatun* unvanlı MELEK HATUN olduğu anlaşılıyor ²⁴.

²¹ *Feridun Bey Münşeati c. 1, s. 104.*

²² Hatuniye medresesi kitabesi aynen şöyledir: âyet-i kerime ve hadîs-i şeriften sonra:

أمر بعمارة هذه المدسة المباركة الشريفه في إيام دولة الامير الكبير المؤيد المظفر علاءالدنيا والدين [بن] خليل بن محمود خلدالله ملكه سلطان خاتون بنت سلطان مراد بن اورخان بن عثمان معاون اهل ايمان بتأييد الرحمان في سنة ثلث و ممانين و سبعماية

²³ *Camüddüvel umumi kütüphanesi C. 2 s. 408.*

²⁴ Başvekâlet arşivi, Konya ve Memalik-i rum kadim ve cidid tahrir defteri numarası 387, s. 115. Melek Hatun, medresesi için nefsi *Larende de Hatuniye hamamı* ile üç değirmen, on altı kıta arazi ve beş kıta bağ ve türbesi için de *subaşı değirmeni* ile dört kıta arazi vakfetmiştir. Bunların senevi gelirleri defterde kayıtlıdır.

III

MİHALOĞLU MEHMED BEY NEDEN DOLAYI
ÇELEBİ MEHMED TARAFINDAN TOKAT KALESİNE
HAPSEDİLMİŞTİR?

Osmanlı tarihinin baştan itibaren yüzelli senelik vekayii çok noksan ve çok karışık olduğundan, o devirler hakkındaki malûmat tabîî olarak sarîh surette bilinmemekte, yeni tetkiklere ve yeni vesikalara ihtiyaç görülmektedir. Bundan dolayı bir buçuk asırlık ilk devre ait hâdiselerin kısım kısım etraflı surette incelenmesi zaruridir. Bir vakfiyeye dayanarak aşağıda bahsedeceğimiz MİHALOĞLU MEHMED BEY'in hapis işi de bu kabilden olup bize daha isabetli olduğuna kaani olduğumuz bir meselenin hallini göstermektedir. Meseleyi halle girişmezden evvel bu hususta belli başlı Osmanlı tarihlerinin mütalâalarını hulâsa edelim:

Tarihlerde görüldüğü üzere SULTAN ÇELEBİ MEHMED 816 h 1413 m de kardeşi MUSA ÇELEBİ'ye galebe ettikten sonra onun Rumeli Beylerbeyliğine tâyin etmiş olduğu MİHALOĞLU MEHMED BEY'i Tokat kalesinin *Bedevis Çardak* mevkiine hapsedmişti²⁵.

Mihaloğlu MEHMED BEY, MURAD HÜDAVENDİGÂR ve YILDIRIM BAYEZİD, EMİR SÜLEYMAN zamanlarında Rumeli'nin Balkan mintakasındaki akıncıların kumandanı bulunmuştu. YILDIRIM BAYEZİD'in oğullarının saltanat mücadeleleri esnasında EMİR SÜLEYMAN ÇELEBİ'nin hizmetinde bulunmuş ve onun *Anadolu*'ya geçişinde *Rumeli*'de kalmış ve MUSA ÇELEBİ'nin biraderine karşı saltanat dâvasıyla *Sinop* ve *Eflâk* üzerinden Rumeli'ye geçmesi üzerine MUSA ÇELEBİ tarafını tutmuştur.

MUSA ÇELEBİ, Rumeli'de EMİR SÜLEYMAN'a karşı hareket ederek ilk defa muvaffak olamamış ve daha sonra EMİR SÜLEYMAN'ın sefahatinden müteessir olan bir kısım Rumeli beyleri ve bu arada MUSA ÇELEBİ'nin faaliyet mintakasındaki akıncı kumandanı olan MİHALOĞLU MEHMED BEY de MUSA'nın daveti üzerine ona iltihak eylemiş²⁶

²⁵ Aşık Paşazâde s. 84 de ŞEYH BEDREDDİN ile beraber ÇELEBİ MEHMED'in MİHALOĞLU'na ayda bin akça maaş tahsis ettiğini yazarsa da ikinci kayıt diğer tarihlerde yoktur.

²⁶ Âli c. 5, s. 136, Tacü'ttevarih c. 1, s. 252, Solakzâde s. 108, Hayrullah efendi c. 5, s. 65.

ve Müverrih Âli'ye göre MUSA ÇELEBİ'nin *Edirne* üzerine yapmış olduğu baskını MEHMED BEY idare etmiştir²⁷.

MUSA ÇELEBİ, EMİR SÜLEYMAN'a galebe çaldıktan ve *Edirne*'de hükümdarlığını ilân ettikten sonra Mihaloğlu'nu Rumeli Beylerbeyliğine tâyin eylemiştir²⁸.

Yine Osmanlı tarihlerine göre *Anadolu*'da hükümdar bulunan ÇELEBİ SULTAN MEHMED, MUSA'yı bertaraf ederek Osmanlı devletini bir idare altında toplamak üzere Bizans imparatoriyle anlaşkıktan sonra onbeş bin askarla birinci defa Rumeli tarafına geçtiği sırada, MIHALOĞLU MEHMED BEY, oğlu YAŞİ BEY'i²⁹ gönderip sadâkâtini arz ve zamanı gelince kendisinin iltihak eyliyeceğini bildirmiştir³⁰

Bazı tarihler, *Çatalca* civarında *İnceğiz* mevkiindeki muharebede Mihaloğlu'nun, MUSA'dan ayrılarak MEHMED ÇELEBİ tarafına geçtiğini yazıyorlarsa da³¹ MEHMED BEY, son demine kadar MUSA'nın yanında bulunmuş ve sonra da tevkif edildiği görüldüğünden, bu rivayetin YAŞİ BEY'in, ÇELEBİ MEHMED'e iltihakından ileri gelmiş olması muhtemeldir. Bir kısım tarihler de ÇELEBİ MEHMED'in son defa Rumeli'ye geçtiği sırada YAŞİ BEY'in, *Vize* suyu kenarında ÇELEBİ MEHMED ordusuna iltihak etmiş olduğunu yazmaktadırlar

²⁷ *Âli c. 5, s. 136. Münecimbaşı c. 3, s. 321 ve Hammer c. 2, s. 104* de diğer tarihlerin mütealecarının hilâfına MUSA ÇELEBİ'nin *Edirne* surları önüne geldiğini EMİR SÜLEYMAN'a MIHALOĞLU MEHMED'in haber verdiği beyan ediliyorsa da vekayiin seyrine göre bu mütalea pek varid görülüyor; bununla beraber, MIHALOĞLU'nun MUSA ÇELEBİ ile ÇELEBİ MEHMED'e karşı iki taraflı durumu nazarı dikkate alınacak olursa MEHMED BEY'in *Edirne*'de EMİR SÜLEYMAN'ın yanında bulunarak sonradan MUSA ÇELEBİ'ye iltihak etmiş olması da muhtemeldir.

²⁸ *Aşık Paşazâde s. 82, 83; Behiştî s. 46, 47; Oruç Bey s. 39 ve 107; Lütfi Paşa s. 64; Tacüttevarih c.1, s. 252; Âli c. 5, s. 138, Hayrullah Efendi s. 6. s. 67; Tacüttevarih* ve diğerleri. SOLAKZÂDE, MUSA'nın Balkanlara girer girmez MIHALOĞLU kendisine tâbi olarak Beylerbeyi olduğunu yazar.

²⁹ *Âli c. 5, s. 170; Behiştî s. 46, 47; Aşık Paşazâde s. 83; Tacüttevarih c. 1, s. 267; SOLAKZÂDE s. 108* de YAŞİ BEYİ, Mehmed Bey'in oğlu olarak gösteriyorlar. Mihaloğulları seçeresiyle Âli'de (c. 5, s. 141) ve Münecimbaşı'da c. 3, s. 324, 326 KÖSE MIHAL BEY'in oğlu yani Mehmed Bey'in kardeşi olduğu kaydediliyor.

³⁰ *Oruç bey s. 40, 108 ve Lütfi Paşa s. 66 ve Behiştî s. 46 ve Aşık Paşa zâde s. 83.* Hayrullah Efendi ise bu muharebede MIHALOĞLU MEHMED BEY'in ÇELEBİ MEHMED'e iltihak ettiğini yazmaktadır (c. 6. s. 69).

³¹ *Tacüttevarih c.1, s. 259 ve Münacimbaşı c. 3, s. 323 ve Hayrullah efendi c. 6. s. 69.*

ki bu ikinci kayıt daha doğrudur³². Olayların cereyanına nazaran SULTAN ÇELEBİ MEHMED, son defa Rumeli'ye geçip, *Vize* suyu kenarına geldiği zaman EVRENOZOĞLU ALİ BEY'le beraber, Mihaloğlu YAŞI BEY, Çelebi ordusuna gelmişlerdir.

MUSA ÇELEBİ, mağlûb olup maiyyeti kuvvetleri dağıldıktan sonra yanında ümeradan olarak MİHALOĞLU MEHMED BEY ve Kara Timurtaş Paşazâde UMUR BEY, AZAB BEY ve bir de kazaskeri Samavna kadısı oğlu ŞEYH BEDREDDİN'den başka kimse kalmamıştır³³. MUSA'nın katli üzerine MİHALOĞLU MEHMED BEY yakalanarak *Tokat* kalesinin *Bedevis Çardak* mevkiine hapsedilmiştir³⁴.

ÇELEBİ MEHMED'in 824 h 1421 m de ölümünden sonra büyük oğlu İKİNCİ MURAD hükümdar ilân edilmiş ve buna karşı Bizans İmparatoru'nun müzaheretiyile *Limni* adasında *Meryemana manastırı*'nda nezaret altında bulunan YILDIRIM BAYEZİD'in oğlu MUSTAFA ÇELEBİ *Gelibolu* yoluyla Rumeli'ye geçirilip hükümdarlığını ilân etmişti. Tarihlerde görüldüğü üzere MUSTAFA ÇELEBİ Anadolu'ya geçerek *Bursa*'da bulunan MURAD üzerine yürümüştü. Bu nazik durum dolayısıyla, SULTAN MURAD'ın yanındaki paşaların ve diğer ümeranın kararları üzerine *Tokat* kalesinde mahbus bulunan MİHALOĞLU MEHMED BEY hapisten çıkarılarak orduya getirilmiş, onun Rumeli ümerasıyla görüşmesi ve diğer bazı tedbir ve desiseler neticesinde MUSTAFA ÇELEBİ muharebe etmeden *Rumeli*'ye kaçmağa mecbur olmuş ve yakalanarak öldürülmüştür.

Tarihlerimizdeki bu mütalâaları kaydettikten sonra meseleyi ele alalım.

MİHALOĞLU MEHMED BEY'in İKİNCİ MURAD'ın cülûsundan evvel yani ÇELEBİ MEHMED zamanında serbest olup ümeradan bulunduğu, Timurtaş Paşa oğlu ORUC BEY'in *Geyve* kasabasının

³² *Hayrullah Efendi c. 6. s. 71* YAŞI BEY ile MEHMED BEY'in ÇELEBİ MEHMED'e iltihakını yazar; *Behiştî s. 47* ve *Solakzâde s. 118* ve *Tacütevârih c. 1, s. 259* ÇELEBİ'nin birinci defa Rumeli'ye geçişinde MUSA'nın ümerasıyla ittifak eden MİHALOĞLU MEHMED BEY'in, ÇELEBİ MEHMED tarafına geçtiğini yazarken diğer bir yerde (s. 267) yani ÇELEBİ MEHMED'in son defa *Rumeli*'ye geçişinde oğlu YAŞI BEY'i ÇELEBİ'nin yanına gönderip kendisinin de muharebe esnasında iltihak edeceğini void eylediğini beyan eder.

³³ *Tacütevârih c. 1, s. 271*, *Münecimbaşı c. 5. s. 325* ve *Solakzâde s. 122* ve *Haber-i Sahih c. 2. s. 114*. *Âli ise c. 5. s. 173*, MUSA'nın yanında ŞEYH BEDREDDİN ile AZAB AĞA'dan başka kimse kalmadığını beyan ediyor.

³⁴ Bütün Osmanlı tarihleri.

daki zaviyesi için tertibettirmiş olduğu 823 Rebiulevvel ve 1420 Mart tarihli vakfiyesinde şahitler arasında bulunmasıyla sabit oluyor ³⁵. Bu vakfiyede sırasıyla veziriâzam BAYEZİD, İkinci vezir ÇANDARLI ZÂDE İBRAHİM ve üçüncü vezir HACI İVAZ PAŞA'lardan sonra *Mehmed Bey ibn Mihal* adı geçiyor ve vezirlerden sonra vakfiyede imzası olduğuna göre ümeranın başta gelen nüfuzlularından olduğu anlaşılıyor. Şu halde MEHMED BEY, MUSA ÇELEBİ'nin katlinden sonra tevkif olunarak Tokat kalesine hapsedilmemiştir³⁶. İKİNCİ MURAD'ın cülûsu esnasında hapisten çıkarılıp getirildiği bütün tarihlerin kayıtlarından anlaşıldığından, o halde ne zaman ve ne sebebe mebni hapsedilmiştir?

Hammer tarihi'nin me hazını göstermiyerek MIHALOĞLU MEHMED BEY'in, SAMAVNALI ŞEYH BEDREDDİN hâdisesini müteakib -herhalde vakada alâkası sebebiyle- elde edilerek *Tokat*'ta hapsedildiğini yazdığına göre³⁷, MIHALOĞLU'nun tevkifi bu hâdisе üzerine vuku bulmuş oluyor. ŞEYH BEDREDDİN'in Balkanlarda faaliyette bulunduğu mintaka MIHALOĞLU MEHMED BEY akıncılarının bulunduğu saha olup MUSA ÇELEBİ zamanında BEDREDDİN ile de tanışık ve dost olduklarına nazaran, MEHMED BEY bu vakada ŞEYH BEDREDDİN'e belki gizlice müzahir olduğundan ve belki de isyanda MEHMED BEY'in akıncılarının da şeyhe tâbi olmalarından dolayı tevkif ve hapis edilmiş olacaktır. ŞEYH BEDREDDİN'in katli, tarihlerimizin bazılarının doğru olarak yazdıkları gibi 823 senesinde olduğundan O-RUC BEY vakfiyesiyle, hem Mihaloğlu'nun hapsedildiği tarih ve hem de BEDREDDİN'in ihtilâfi mücib olan -çünkü şeyhin ölümü 820, 822,

³⁵ Oruç Bey bin Timurtaş Bey ibn Ali Bey vakfiyesi (*Vakıflar Umum Müdürlüğü mücedded Anadolu beşinci defter sahife 179*). Vakfiyede şahitler arasında baştan başlayarak (Bayezid el vezir ül fakir) (İbrahim el vezir ül fakir) (İvaz el vezir ül fakir) (Mehmed Bey ibn Mihal) imzaları birbirini takip ediyor.

³⁶ Belki de ÇELEBİ MEHMED'in, MUSA ÇELEBİ'ye galebesini müteakib kısa bir zaman için tevkif olunarak sonra yine mevkiini almıştır.

³⁷ *Hammer Ata Bey tercümesi c.2,s. 162, 163*. Halbuki Hammer daha yukarıda (s. 113) Rumeli Beylerbeyi bulunan Mihaloğlu esir edilerek efendisine sadakatin-den dolayı *Tokad*'da *Bedeşiler Çardağı*'nda hapis ile mücazat edidi demek ve daha sonra metindeki gibi Bedreddin aleyhindeki muharebede esir edilmiş olduğunu beyan etmektedir. Bu kayıtlar doğru ise MUSA'nın katlinden sonra MIHAL OĞLU belki muvakkaten tevkif edilmiş ve sonra serbest bırakılarak *Edirne*'de bulundurulmuştur.

823 olarak ihtilâflıdır- katli tarihi tesbit edilmiş oluyor³⁸. ŞEYH BEDREDDİN vakasından bir sene sonra nüzül isabetiyle Çelebi Mehmed vefat edip yukarıda görüldüğü üzere MUSTAFA ÇELEBİ'nin Bursa üzerine yürümesi sebebiyle MEHMED BEY serbest bırakılarak Rumeli beylerini SULTAN MURAD tarafına meylettirmiştir. Malûm olduğu üzere MİHALOĞLU MEHMED BEY, İKİNCİ MURAD'ın kardeşi KÜÇÜK MUSTAFA ÇELEBİ'nin isyanında, MUSTAFA ÇELEBİ'nin ümerasından TACEDDİN OĞLU MAHMUD tarafından *İznik*'te öldürülmüştür. (826 h 1423 m)³⁹.

IV.

ÇELEBİ SULTAN MEHMED'İN VALDESİ GERMİYAN OĞLUNUN KIZI DEĞİLDİR

Osmanlı tarihlerinde görüldüğü üzere Germiyan hükümdarı SÜLEYMANŞAH⁴⁰ Osmanlı devletinin şevketini görüp Karaman oğullarının taarruzlarından endişe ettiği için oğlu YAKUB ÇELEBİ ile görüşerek kızını Osmanlı hükümdarı MURAD HÜDAVENDİĞÂR'ın oğlu YILDIRIM BAYEZİD'e vermiş ve kızının çeyizi olarak da *Kütahya*, *Taşanlı*, *Eğrigöz* (Emed) ve *Simav* şehir ve kasabalarını da Osmanlılara terk etmişti (783 h 1381 m). YILDIRIM BAYEZİD'e verilen SÜLEYMAN'ın kızı, MEVLÂNA CELÂLEDDİN RUMÎ'nin oğlu SULTAN VELED'in kızı MUTAHHERE HATUN'dan doğmuştur⁴¹.

YILDIRIM BAYEZİD'le *Devlet Hatun* unvanı verilen Germiyan oğlunun kızından ÇELEBİ SULTAN MEHMED'in doğduğu rivayet edilmekte ise de bu mütalâa tetkike muhtaçtır. Eski menbalarda ÇELEBİ MEH-

³⁸ ŞEYH BEDREDDİN'in ölümü tarihi Şakayik tercümesi (S.79) ile Oruç Bey (s.45) 820 h 1417 m de gösterdikleri gibi vekayii cereyanına göre Tacüttevarih'te ve senesi gösterilmek suretiyle Müneccimbaşı (c. 3, s. 333) da 822 h 1419 m ve Cihannüma'da ve İslâm Ansiklopedisindeki Bedreddin maddesinde 823 h 1425 senelerinde gösterilmiştir. Bedreddin'in katli hakkında دودالابد و عشق له عجل الوصل له terkibi de katlinin 823 olduğunu göstermektedir.

³⁹ *Âşık Paşazâde s. 102, Tacüttevarih, Müneccimbaşı ve diğer tarihler.*

⁴⁰ Müneccimbaşı, SÜLEYMANŞAHI yanlısı olarak Ali Bey diye zikrediyor. Buna da sebeb KARAMANOĞLU ALİ (Alaüddin) BEY'i Germiyan oğlu diye kaydetmiş olmasıdır (*Cami üd düvel-Umumî Kütüphanesi nüshası 5020 c. 2, s. 435*).

⁴¹ « چون طالع سعادت ازلیه سر سلیحانشاه گرمیانی را تاجدار اقبال دو جهانی کردانند بدولة ازدواج حضرت مطهره سلطان ابنةالسلطان جهانالدين ولد قدس سره رسانید (Sefine C, I, S. 524)

MED'in, Germiyan hükümdarı SÜLEYMANŞAH'ın kızından doğmuş olduğuna dair hiçbir kayda tesadüf etmedim. Bunu ilk defa NAMIK KEMAL BEY⁴² ve daha sonra merhum AHMED TEVHİD BEY ortaya atmışlardır⁴³. Zannıma göre bu yanlışlık Germiyanoglu'nun kızına *Devlet Hatun* denilmesinden ve aynı unvanın kabir kitabesinde görülmesinden⁴⁴ ileri gelmiş olacaktır. Daha sonraki eserler de aynı suretle ÇELEBİ MEHMED'in validesinin Germiyanoglu SÜLEYMANŞAH'ın kızı olduğunu beyan etmişlerdir⁴⁵. Halbuki *Devlet Hatun, Sultan Hatun* gibi tâbirler, hükümdar ailelerine verilmiş olan unvanlardan olup asıl isimleri değildir.

SAKIB DEDE, *Sefine-i Mevleviyyesinde*, YILDIRIM BAYEZİD'in Germiyanoglu'nun kızından İsa ve MUSA Çelebilerin doğduklarını kayıt ederek ÇELEBİ MEHMED'den bahsetmemektedir⁴⁶. Ankara muharebesinde esir düşen MUSA ÇELEBİ'nin TİMUR'un avdetinde Germiyan hükümdarı İKİNCİ YAKUP BEY'in yanında bırakılmış olması MUSA'nın, Germiyanoglu'nun kızından doğmuş olması zannını vermektedir.

⁴² Osmanlı tarihi (Namık Kemal) c.1,s. 305.

⁴³ AHMED TEVHİD; *Tarih-i Osmani Encümeni mecmuası sene 2, s. 510*

⁴⁴ *Bursa'da ÇELEBİ MEHMED'in validesi DEVLET HATUN'un kabri kitâbesi:* baş taşında:

۱ — هذه تربة الشريفة المحذرة السترة
۲ — سلطان الخواصين دولت خاتون
۳ — وهى والدة السلطان الاعظم سلطان
۴ — محمد بن بايزيد خان خلد ملك

Ayak taşında :

۵ — فى تاريخ شهر
۶ — شوال لسنة ست عشره
۷ — وثمانمائه الهجرية الهلالية

Bu kitâbenin birinci satırındaki (سترة Sütire) yi merhum ALİ EMİRİ EFEDİ (السيد السیده) olarak yanlış kaydetmek suretiyle DEVLET HATUN'un, validesi tarafından sadattan olduğunu göstermek istemiştir.

⁴⁵ *Osmanlı Tarih ve Edebiyat mecmuası* (Ali Emirî) sene 2,s. 429 ve *Düvel-i İslâmiye* (Halil Edhem) s.292- Merhum HALİL EDHEM BEY, *Âl-i Germiyan* kitâbelerinde (*Tarih-i Osmani Encümeni mecmuası sene 1*) Germiyan oğlunun kızıyle YILDIRIM BAYEZİD'in izdivaçlarından bahsettiği halde Çelebi'nin bunlardan doğduğunu zikretmemiş ve sonradan ALİ EMİRİ'nin Osmanlı hanedanının kadın tarafından ÇELEBİ MEHMED'den itibaren sadattan olduğunu isbat etmek için ortaya attığı indî mütalealara istinad ile ÇELEBİ'nin validesinin MUTAHERE HATUN'un kızı olduğuna zahib olmuştur.

⁴⁶ *Sefine-i Mevleviyye c. 1. s. 5.*

Şu halde ÇELEBİ SULTAN MEHMED'in validesi kimdir?

ÇELEBİ SULTAN MEHMED, 816 Şevval ve 1414 Ocak'da vefat eden validesi DEVLET HATUN'un vasiyyeti üzere annesinden miras olarak kendisine kalmış olan mal üzerine kendisi de ilâve yaparak *Merzifon*'da kendi medresesinin yanında validesi namına bir sofa ve iki odayı havi zaviye yaptırmıştır. Bu zaviyenin vakfiyesi ÇELEBİ MEHMED'in vefatından on ay sonra 23 Rebiulâhir 825 (16 Nisan 1422) de tertip edilmiştir. Vakfiyede ÇELEBİ MEHMED'in validesi şöyle tasvif edilmektedir ⁴⁷;

« . . . سيدة النساء في العالمين تاج الخواتين دولت خاتون بنت عبدالله
وهي كانت ام السلطان الاعظم شاهنشاه المعظم الدارج الى رحمة ربه الصمد
السلطان محمد بن السلطان السعيد المغفور له السلطان بايزيد تغمد هم الله
بغفرانه . . . »

İşte bu vakfiyedeki DEVLET HATUN BİNT-i ABDULLAH kaydı, ÇELEBİ MEHMED'in Germiyanoglu'nun kızıdan olmadığını, validesinin YILDIRIM BAYEZİD'in zevcelerinden mühtediye bir kadın olduğunu göstermektedir.

* * *

Tarihlerimizde İkinci Murad'ın, Germiyan hükümdarı YAKUB BEY'in (Kütahya halkı buna Yakub Han Çelebi derler) zevcesine *Şah'ana* dediği beyan ediliyor ⁴⁸. Kütahya evkafına âid bir tahrir defterinde *Tavşanlı*'ya tabi *Çukurviran* köyünün vakfından bahsedildiği sırada şu kayde tesadüf ediyoruz:

Kariye-i Çukurviran tabi-i Tavşanlı: Hüdavendigâr (Birinci Murad) zamanında Çavlu Beyoğlu Resul Bey'in atadan ve dededen kalmış ve satun alınmış mülki imiş. Resul Bey'den Dede Bali'ye miras değmiş. Dede Bali dahi vakif eylemiş, merhum Yakub Çelebi vakfını müsellemlen tutmuş, merhum Sultan Mehmed'e (Çelebi'ye)

⁴⁷ *Vakıflar Umum Müdürlüğü haremeyn defteri 13* (tasnif numarası 746) s. 58.

⁴⁸ İKİNCİ MURAD, Candaroğullarından kız aldığı zaman gelini *Bursa*'ya getirmek için giden heyet arasında Germiyanoglu YAKUB BEY'in zevcesi de vardı "ve dahi PAŞA GERÇEK ki Germiyanoglu YAKUB BEY'in Hatunı idi; ana hünkâr *Şah'ana* derdi..." *Aşık Paşazâde* s. 106, *Tacüttevarih* c.1.s. 320 ve *Sahaif ül ahbar* c. 3 s. 342, *Hayrullah Efendi* c. 7 s. 54. Hayrullah efendi, Yakub Bey'in zevcesinin adını *Paşa Kerime Hanım* diye kaydediyor.

arzedip anlar dahi müselleme tutup hükm-i hümayun vermiş; sonra Sultan Murad (İkinci) tâbe serah'a arzemişler babaları sultanun ve ammülari Yakub Çelebi'nin mektupların görüp müselleme tutmuşlar ve misâl-i şerif dahi vermişler" ⁴⁹.

Burada İKİNCİ MURAD'ın Yakub Çelebi'ye emmi (Amca) dediği kaydı vardır. Tabii olarak YAKUB ÇELEBİ, İKİNCİ MURAD'ın amcası değildir. Tahrir defterini yazan muharrir mi acaba yanlışlık yaptı? YAKUB ÇELEBİ'nin, Osmanlı hükümdarı ÇELEBİ MEHMED'in yüksek hâkimiyetini tanıdığı malûm olup iki taraf arasındaki samimî münasebet de ÇELEBİ'nin vefatına kadar devam etmiştir. İKİNCİ MURAD, babasının en müşkil devirlerinde onun müttefiki olan YAKUB ÇELEBİ'ye bir cemile olmak üzere amca muamelesi mi yapmış olacak? Yakub Bey'in zevcesine de *Şah'ana* demiş olması bu son mütalâayı teyidedeğe benziyor.

---

⁴⁹ Başvekâlet arşivi 740 numaralı Kütahya evkafı defteri s. 35 b ve Ankara tapusu Kütahya defteri 560 s. 68.